
С. Кононенко,
кандидат політичних наук

ТЕОРІЯ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН В СИСТЕМІ СУСПІЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН

Наукове мислення є, по суті, теоретичним, а основним продуктом науки є теорії. Розвиток людського пізнання (у тому числі наукового) призводить до розвитку, а згодом — буттєвого виокремлення того, що К. Поппер поймає у "третім світі", або ж світом об'єктивних знань, який якісно відрізняється від природного й соціального світу, а також психологічного світу суб'єктивних переживань. Таким чином, на певних стадіях розвитку науки постає проблема впорядкування та кодифікації царини об'єктивних знань, а також розкривається ще одна сфера наукових досліджень. Відповідна стадія еволюції науки (і мислення загалом) знаходить своє відображення в усіх галузях і підгалузях цієї форми пізнання.

Теорія міжнародних відносин особливо актуалізується тоді, коли міжнародні дослідження продукують таку кількість теоретичного матеріалу, який якісно виокремлюється в окрему галузь цих досліджень. Відповідно, завданням теорії міжнародних відносин є: по-перше, осмислення, переосмислення чи навіть "оживлення" ідейного спадку теорій міжнародних відносин; по-друге, впорядкування та кодифікація об'єктивних знань про міжнародні відносини, що, передбачаючи рефлексію третього ступеня (теоретизування з приводу теорії або метатеоретизування), спрямовується на аналіз теоретичного апарату дослідників-міжнародників, його розвиток і смислове вдосконалення; по-третє, розвиток і вдосконалення прикладних аналітичних систем, розробка апарату стратегічного планування і прогнозування, розширення та структуризація уявлень про міжнародне середовище, розгляд аналітичного

потенціалу зовнішньої політики та інституційних аспектів його нарощення.

Світ теорій міжнародних відносин невинно плюралізується. Зростає кількість теорій і способів теоретизування. Такий плюралізм є викликом, у тому числі теорії міжнародних відносин, а радше, її філософсько-гносеологічному аспекту. Ідеться про пошук парадигм впорядкування (кодифікації) знань про міжнародні відносини. Однією з таких "кодифікаційних спроб" є поділ пізнавальних формацій на образи-моделі (архетипи); традиції (ідейні функції відповідних історичних часів); формалізми (формально-структуровані альтернативні пізнавальні підходи) і методи (технічні засоби чи пізнавальні технології). Безперечно, запропонований принцип кодифікації не єдиний, а зростаючий плюралізм теорії міжнародних відносин потребуватиме все нових і нових кодифікацій.

Специфіка дослідження міжнародних відносин призводить до свого роду *розчинення дослідника в предметі* й перетворення наукового мислення на різновид публіцистики або прикладного аналізу. Саме теорія міжнародних відносин "онауковлює" міжнародне дослідження шляхом його теоретико-методологічного вдосконалення та диференціації.

Дедалі більшого значення набуває суто гносеологічна робота над розробкою базових концептів міжнародних досліджень — "влада", "силова конфігурація", "статус держави в міжнародних відносинах", "система безпеки", "інтеграційна спільнота" тощо. Конструювання нових теоретичних парадигм у процесі означених філософсько-гносеологічних зусиль не може затьмарити значення теоретичної традиції. Розвиток знань зрештою і полягає в модифікації вже накопичених, тобто жодне нове знання не виникає *"ex nigilo"*, а є продовженням (навіть через заперечення) попереднього. Таким чином, об'єктивне знання про міжнародні відносини розвивається подвійною логікою — внутрішньою (власне знань) і зовнішньою — подієвопозанауковою. Крім того, специфіка соціальних наук у тому й полягає, що вони не можуть ефективно функціонувати без свого ідейного спадку, тобто без традиції. Така історико-ідейна необхідність особливо актуалізує історію теорій міжнародних відносин.